

GRÀCIA, Annabel (ed.) (2023).  
*Aquesta llengua que estimo: La vinculació emocional  
dels nord-occidentals amb la seua varietat lingüística.*  
Lleida: Pagès. 179 p.

Amb l'emergència de la sociolingüística variacionista de la tercera onada, conjunt de pràctiques d'anàlisi de la variació que perceben els parlants com a agents dels canvis lingüístics motivats per la identitat pròpia i la diferenciació lingüística (Eckert, 2012), els estudis que posicionen les percepcions lingüístiques dels parlants com a punt focal d'interès han anat augmentant progressivament. Des de les tendències dels processos de la *vernacularització* (Coupland, 2014) de formes tradicionalment condemnades, fins a l'anivellament lingüístic com a conseqüència de prejudicis sobre els usos lingüístics, cada vegada es troben més recerques que s'endinsen en els arguments que motiven el canvi lingüístic dels parlants. En el marc de la sociolingüística catalana, cada cop són més freqüents els estudis d'anàlisi de les actituds, de les ideologies o dels comportaments lingüístics dels membres de les varietats no dominants. En aquest cas, l'obra tractada se centra en un dialecte que, segons l'autora, s'ha deixat força de banda: el nord-occidental.

Per mitjà d'aquesta publicació, Gràcia ens presenta els resultats fruit de la inquietud de donar resposta, d'entendre i d'interpretar els lligams emocionals i les actituds que els parlants de les Terres de Ponent mostren sobre el nord-occidental. L'obra s'estructura en dos blocs temàtics principals, que són: «D'on partim» (on exposa el marc teòric en què s'ha basat i es justifica la recerca) i «Anàlisi de les reflexions dels parlants» (on descriu els testimonis dels informants a partir de l'anàlisi temàtica de diverses qüestions lingüístiques relacionades amb inquietuds sobre la percepció del català i de la seua varietat dialectal). Finalment, hi ha un apartat amb les conclusions obtingudes. «D'on partim» vehicula la base teòrica de l'estudi, a través de tres àrees de coneixement principals: a) la psicolingüística, amb el tractament de conceptes vinculats a l'afectivitat lingüística; b) el variacionisme i l'estandardologia, amb la descripció dels conflictes interns del nord-occidental com a varietat no dominant, i c) l'estat de la qüestió sociolingüística i històrica de la zona seleccionada a banda i banda de la frontera.

El primer bloc teòric desenvolupa el lligam entre la llengua, els sentiments (Bisquerra, 2016) i les emocions (Feliu, 2013). També introduïx el cas nord-occidental, amb el tractament dels fenòmens arrelats al malestar lingüístic que es genera per la desatenció percebuda i la inferioritat dialectal que senten els parlants d'aquesta varietat. La llengua, com a instrument de comunicació social, està subjecta a conductes que es generen de components emocionals inherents, com l'autodefinició, la identificació i els estigmes arrelats a la varietat pròpia. En aquest marc, Gràcia distingeix la

llengua comuna, com a varietat supradialectal compartida, de la llengua individual, amb la inclusió de les varietats geogràfiques pròpies. Altrament, l'autora argumenta que els conceptes *autoestima* i *autoodi* poden jugar un paper cabdal a l'hora de generar situacions d'endodiglossia (Navarro i Rull, 2000) —és a dir, situacions en què els parlants substituïxen els trets lingüístics propis (en aquest cas, del nord-occidental) pels trets de la varietat dominant que els parlants perceben com a més prestigiosos— i de desdialectalització (Valls, 2013).

Tot seguit, el segon bloc teòric tracta els problemes generats per l'existència de dos centres d'elaboració i de difusió de l'estàndard: l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), amb un model més orientalitzat, i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL), amb un altre de més occidentalitzat. Dintre d'aquest marc, el nord-occidental es troba en una situació complexa, ja que lingüísticament presenta formes més pròximes a les del model de l'AVL, però territorialment i administrativa se situa en una zona de difusió en què els agents de vehiculació empenen un model de llengua més aviat orientalitzat.

El tercer bloc presenta els conflictes lingüístics que han contribuït a la infravaloració de la llengua individual dels parlants de les Terres de Ponent. La consciència perifèrica i fronterera dels parlants dins el conjunt de la llengua catalana ha provocat un impacte negatiu en les actituds i les identitats dels parlants d'aquestes zones. D'una banda, a Lleida s'observen les conseqüències dels moviments ideològics de l'*ilerdanisme* i del *lleidatanisme*, així com els efectes dels prejudicis i dels estereotips interdialectals arrelats al lleidatà; d'altra banda, a la Franja de Ponent predominen les actituds de despersonalització de Lleida a favor de la defensa d'una identitat col·lectiva compartida diferenciada de la catalana.

Pel que fa a la metodologia, l'obtenció de dades s'ha dut a terme amb la recopilació de la informació d'un diari de camp i amb la realització d'entrevistes etnogràfiques qualitatives a una mostra de divuit adults de la zona d'interès. Els objectius d'aplicació dels dos instruments consistien a plantejar una sèrie de qüestions vinculades a la reflexió sobre diferents temes lingüístics de la llengua catalana i de la varietat pròpia. Altrament, aquestes preguntes s'aplicaven per veure els factors emocionals que condicionen la percepció del nord-occidental. Quant als criteris de selecció, els informants havien de ser catalanoparlants habituals que visquessin en un dels sis municipis seleccionats estratègicament: Lleida, Menàrguens, Alfarràs, Seròs, Albelda i Fraga. L'anàlisi dels resultats es presenta a partir de la subdivisió d'aquests municipis en dos blocs en funció de la seua distància fronterera. El primer bloc està format pels municipis perifèrics a banda i banda de la frontera administrativa d'Albelda i Fraga, pel costat d'Aragó, i Seròs i Alfarràs, pel costat de Catalunya. D'aquest bloc es van seleccionar deu informants. Per contra, el segon bloc presenta les dades associades a les vuit persones restants dels municipis perifèrics no fronterers de Lleida i Menàrguens. Els temes tractats a les entrevistes plantegen, a grans trets, les implicacions emocionals dels usos socials, la transmissió intergeneracional i la vitalitat del català, els esforços per mantenir-lo en contextos d'exodiglossia, el coneixement de la llengua pròpia o l'estat jurídic del català autònom i els sentiments que es generen amb la percepció social de la varietat en qüestió.

A la banda de la perifèria de la Franja, els sentiments de malestar lingüístic sorgeixen a partir dels conflictes generats per la predominança d'ús del castellà i de les ideologies anticatalanistes de l'entorn. Aquests factors es contraposen amb la militància per la defensa de la vitalitat del català i amb els dilemes d'identitat que crea l'estatus de la llengua catalana al territori. Si més no, aquests conflictes no són els únics que hi apareixen. La denominació de la llengua que es parla també es presenta com un punt de discrepància, ja que, identitàriament, els informants se senten més vinculats al glotònim associat a la seua població que a l'etiqueta dialectològica que la descriu. En aquests casos, emergixen comportaments secessionistes en què els parlants de la Franja utilitzen el gentilici *fragatí* per reivindicar una llengua pròpia, diferent a la catalana, i també per dibuixar una identitat social territorialment distinta de la catalana i de la lleidatana. En aquesta mateixa línia, també es tracta la polèmica dels usos *xampurreat*, *xarnego* o *LAPAO*.

Contràriament, a la banda administrativament catalana no perifèrica, els conflictes interns s'expliciten amb les reflexions sobre la llengua individual, sobretot pel que fa a l'impacte emocional dels sentiments d'inferioritat, d'infravaloració i d'autoodi i als prejudicis lingüístics que s'hi associen. La varietat dialectal d'identificació, el lleidatà, suscita uns sentiments d'estima similars als que s'expliquen sobre la catalanitat. Si més no, en aquest cas, aquesta vinculació emocional es veu afectada pel neguit que sorgeix dels prejudicis i dels estereotips interdialectals arrelats a la ruralitat i a la comunitat dels trets prototípics i semiòticament icònics del lleidatà. En conseqüència, els informants compartixen la conducta de renúncia voluntària de les variants pròpies, abandonament que no s'esdevé casualment, ja que és fruit de les jerarquies dialectals de prestigi percebudes i de les pressions centrífugues cap a un model de llengua centralitzat.

*Aquesta llengua que estimo. La vinculació emocional dels nord-occidentals amb la seua varietat lingüística* oferix una visió completa i estructurada dels conflictes lingüístics interdialectals i intradialectals dels parlants de les Terres de Ponent. Si bé, per la naturalesa qualitativa de l'estudi, els resultats potser no generalitzen la realitat de tots els parlants, el conjunt dels testimonis presentats permet veure que hi ha tant un consens justificat com uns patrons actitudinals i conductuals compartits entre els informants, sobretot pel que fa al sentiment d'inferioritat i al desús estès de les variants lingüístiques pròpies. Les aportacions de l'estudi permeten corroborar i constatar, una vegada més, els conflictes lingüístics i emocionals generats per la desatenció al dialecte nord-occidental.

Sandra SABATÉ-TURON  
Universitat Pompeu Fabra

**BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA**

- BISQUERRA, Rafael (2016). *10 ideas clave: Educación emocional*. Barcelona: Graó.
- COUPLAND, Nikolas (2014). «Sociolinguistic change, vernacularization and broadcast British media». A: ANDROUTSOPOULOS, J. (ed.). *Mediatization and sociolinguistic change*. Berlín; Boston: De Gruyter, p. 67-96.
- ECKERT, Penelope (2012). «Three waves of variation study: The emergence of meaning in the study of sociolinguistic variation». *Annual Review of Anthropology* [en línia], vol. 41 (juny), p. 87-100. <<https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-092611-145828>>.
- FELIU, Francesc (2013). «Sentir les llengües malgrat les fronteres o sentir les llengües gràcies a les fronteres?». *Ianua: Revista Philologica Romanica*, vol. 13, núm. 1, p. 1-7.
- NAVARRO, Bartomeu; RULL, Xavier (2000). «Estàndard, dialecte i endodiglossia: la llengua que tots volem». *Llengua i mitjans de comunicació: Actes del Congrés de Llengua i Mitjans de Comunicació*. Lleida: Pagès, p. 269-280.
- VALLS, Esteve (2013). *Direccionalitat, ritme, abast i naturalesa del canvi lingüístic en curs del català nord-occidental. De l'anàlisi dialectomètrica a la reflexió sociolingüística* [en línia]. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona. <<https://www.tdx.cat/handle/10803/123434>> [Consulta: 13 febrer 2024].